

PRILOG

Zajednička platforma za socijalne pedagoge u Evropi

Evropski biro Međunarodnog udruženja socijalnih pedagoga (AIEJI)
januar 2005

(prevod sa engleskog: Vera Savić)

UDK 37.013.42(4)

1. Osnova i svrha

Na Prvom evropskom simpozijumu stručnih udruženja socijalnih pedagoga Evrope, održanom od 8-10. oktobra 2003. godine u Barseloni, udruženja koja su učestvovala su se dogovorila da pripreme predlog zajedničke platforme za socijalne pedagoge. Smatra se da socijalnim pedagozima može koristiti slobodno kretanje između zemalja Evrope bez kompenzacije, kako je to propisano članom 15 *Direktive o priznavanju profesionalnih kvalifikacija* (cf. COM (2004) 317 final).¹

Prema EZ Sporazumu, Direktiva se odnosi samo na građane Unije, kada je profesija kojom kandidat želi da se bavi uređena u Državi članici koja će biti domaćin, i kada je kandidat stekao profesionalnu kvalifikaciju u Državi članici koja nije ista Država članica u kojoj želi da se bavi ovom profesijom (član 2). Uređena profesija se definiše kao „profesionalna aktivnost ili grupa profesionalnih aktivnosti, čiji pristup i praksa, ili jedan od načina primene, podležu zakonskim i administrativnim propisima koji uređuju posedovanje određene profesionalne kvalifikacije“ (član 13). Profesionalne kvalifikacije se definišu kao „kvalifikacije koje su potvrđene dokazima o formalnom

¹ Videti referencu o Predlogu direktive o priznavanju profesionalnih kvalifikacija: COM (2004) 317 final.

obrazovanju, potvrda kompetencija navodi se u Članu 11(2)(a) i/ili profesionalnom iskustvu.“

Direktiva se posredno odnosi na sve slučajeve kod kojih nema osnova za automatsko priznavanje na osnovu profesionalnog iskustva ili koordinacije minimalnih uslova obuke. Automatsko priznavanje se primenjuje kod sledećih profesija: lekar opšte prakse ili lekar specijalista, medicinska sestra opšte nege, stomatolog, veterinarski hirurg, farmaceut i arhitekta.

Članom 14 se razmatra mogućnost da Država članica prizna kvalifikacije za koje kandidat treba da ispuni dopunske uslove, što može biti test o podobnosti ili period adaptacije. Međutim, mogućnost da Država članica zahteva profesionalno iskustvo a ne primenu dopunskih mera, odbacuje se u slučaju kada postoje znatne razlike u pogledu dužine ali ne i sadržine obuke.

Članom 15 uvodi se koncept „zajedničke platforme“. Član 15 je povezan sa članom 14 jer on propisuje oslobađanje od dodatnih mera u slučajevima kada kvalifikacija kandidata zadovoljava kriterijume koje propisuje Odbor za priznavanje profesionalnih kvalifikacija. Kriterijume treba da propiše javna ili privatna evropska ili nacionalna profesionalna organizacija ili udruženje koji zastupaju profesiju.

„Zajednička platforma“ se definiše Članom 15 kao skup kriterijuma koji se primenjuju u profesionalnim kvalifikacijama kao potvrda odgovarajućeg nivoa kompetencija neophodnih za bavljenje određenom profesijom, a na osnovu koje organizacije i asocijacije akredituju kvalifikacije stečene u državama članicama (cf. COM (2004) 317 final).

U ovom dokumentu se daje skup kriterijuma za profesionalne kvalifikacije kojima se obezbeđuje odgovarajući nivo kompetencija. On spada u Zajedničku platformu za socijalne pedagoge, a sastavljen je na Drugom evropskom simpozijumu profesionalnih udruženja socijalnih pedagoga Evrope, koji je održan u Barseloni od 23. do 26. novembra 2001. godine. Simpozijum je organizovao Evropski biro Međunarodnog udruženja socijalnih pedagoga (AIEJI)².

² Ovaj dokument, koji koristimo kao referencu i koji je odobrio svaki učesnik Drugog simpozijuma, je u verziji na engleskom jeziku. Svaka država će dokument prevesti na maternji jezik i prilagoditi ga sopstvenoj kulturi.

2. Kratak uvod u socijalnopedagoški rad

Praksa socijalne pedagogije ima svoje istorijske korene u radu sa decom i mladima. Profesija se bavi obrazovanjem i uslovima detinjstva i adolescencije u širem smislu, a u nekim posebnim kontekstima obuhvata i tretman. Danas je pomoć socijalne pedagogije usmerena na hendikepiranu decu, adolescente i odrasle, kao i odrasle u kontekstima sa određenim rizikom: sa mentalnim poremećajem, zloupotrebom alkohola ili droge, beskućnike, itd. Praksa socijalne pedagogije se stalno razvija u pogledu formi tretmana, ciljnih grupa, metoda, itd.

Socijalnu pedagogiju karakteriše posebna strategija koja doprinosi integraciji zajednice. Ona je reakcija zajednice na neke probleme integracije – ne na sve, već na one koje proizilaze iz društvenih i obrazovnih potreba. Socijalna pedagogija se bavi isključenim i marginalizovanim osobama na poseban način, što znači da se njena sadržina i karakter menjaju u zavisnosti od socijalnih, kulturnih i obrazovnih potreba koje su nastale u zajednici.

✓ Socijalna pedagogija se može definisati kao teorija o tome kako psihološki, socijalni i materijalni uslovi i različite vrednosne orijentacije podstiču ili sprečavaju opšti razvoj i rast, kvalitet života i dobrobit pojedinca ili grupe. ↴

Osnovni element rada u okviru socijalne pedagogije jeste podsticanje integracije i sprečavanje marginalizacije i socijalne ekskluzije. Ovo se obavlja procesom socijalne interakcije kako bi se pomoglo pojedincima ili grupama sa rizikom da razviju sopstvena sredstva u zajednici koja se menja.

U socijalnoj pedagogiji stručnjaci se bave nekom aktivnošću i pri tome koriste sebe kako bi podstakli i pojačali razvoj korisnika zajedno sa njima. To je planirana aktivnost. Ona je rezultat svesnog odlučivanja koje daje planiran proces sa određenim ciljem. Intervencija u socijalnoj pedagogiji znači da se na osnovu profesionalnih odluka definišu ciljevi razvoja i života druge osobe. Upravo je zbog toga profesija zasnovana na skupu etičkih vrednosti.

Praksa socijalne pedagogije podrazumeva proces društvenih aktivnosti u odnosu na pojedince i različite grupe pojedinaca. Metode su multidimenzionalne i uključuju: brigu, obrazovanje, intervenciju, tretman, razvoj životnog prostora u kome nema ekskluzije, itd. ✓ Cilj je ostvarivanje pune socijalizacije i građanskih prava za sve.

Socijalna pedagogija

- Socijalna pedagogija
- Briga
- Obrazovanje (učenje)
- Tretman
- Intervencija
- Zaštita
- Razvoj životnog prostora u kome nema ekskluzije

Ostvarivanje svih građanskih prava

√ Cilj ostvarivanja socijalnosti i građanskih prava za sve takođe znači da socijalni pedagozi imaju obavezu da identifikuju mehanizme ekskluzije u društvu i da im se suprotstave, kao i da obaveste predstavnike vlasti ako saznaju za postojanje ovih mehanizama ekskluzije.

Socijalna pedagogija se zasniva na Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija, i podrazumeva osnovno razumevanje integriteta i vrednosti svakog pojedinog ljudskog bića, bez obzira na rasu, pol, starost, stavove, društveni i ekonomski i intelektualni status u društvu.

Cilj i sadržaj socijalne pedagogije kreće se od rekonstrukcije kulture svakodnevnog života, s jedne strane, i kreiranja sopstvene kulture pojedinca, s druge strane.

Socijalna pedagogija je profesija velike dinamike i prilagodljivosti. Nije utemeljena ni u jednoj posebnoj naučnoj tradiciji niti je posvećena isključivo njoj. Profesionalno znanje vezano za praksu u socijalnoj pedagogiji definisano je raznim naukama. Danas je profesija određena raznovrsnim naučnim disciplinama humanističkih i društvenih nauka, kao što je razvojna psihologija, socijalna psihologija, etika, antropologija, sociologija kulture i sociologija. Pored toga, obuhvata predmete kao što su upravljanje, menadžment, uslovi socijalne politike, komunikacija, aktivnost i kultura. Profesionalno znanje omogućava socijalnim pedagozima da povežu kritičku analizu sa konstruktivnim akcijama.

Socijalna pedagogija je, znači, utemeljena u humanističkim naukama. Zasnovana je na nekoliko disciplina i njen osnovni princip je integracija znanja. Kompetencije socijalnih pedagoga mogu se predstaviti kao sinteza znanja, veština i stavova. Univerzitetske studije iz socijalne pedagogije uključuju kako teoretske, tako i praktične predmete, čime se uspostavlja veza između teorije i prakse.

Rad socijalnog pedagoga odvija se u direktnom kontaktu sa decom, mladima i odraslima u toku dugačkog vremenskog perioda. Kontakt se ne ograničava na određeno vreme u toku dana. To znači da socijalni pedagog ima relativno mali broj korisnika, što mu omogućava da o svakom korisniku stekne detaljno znanje. Takođe, opseg direktnog kontakta omogućava da socijalni pedagog stupi u blizak i ličan odnos koji je trajan i stabilan.

Socijalni pedagog koji je završio obrazovanje i obuku treba da pomogne pojedincu da ispuni i zadovolji svoje ciljeve i potrebe. To obuhvata, na primer:

- pomoć pojedincu da dostigne stepen ličnog razvoja koji će mu omogućiti da rešava sopstvene ili zajedničke probleme;
- razvoj sposobnosti pojedinca da samostalno donosi odluke i da se prilagođava i razvija.

U opštem smislu, metode socijalne pedagogije su višestruke i mogu se definisati kao napor da se usklade potrebe ciljnih grupa sa svrhom rada socijalnih pedagoga. Pedagoška perspektiva usmerena je na korisnika i ciljeve u vrednostima kao što su demokratizacija, samoodređenje i autonomija. Ideal je osnažen³ pojedinac koji može uz pomoć sopstvenog uvida, znanja i veština da razume život u zajednici i da deluje u njoj.

Međutim, uobičajena odlika socijalne pedagogije jeste činjenica da inetrpersonalni proces predstavlja neophodno sredstvo. U stvari, sredstva koja koristi socijalni pedagog jesu njegovo sopstveno telo i um. To postavlja ogromne zahteve pred socijalne pedagoge u pogledu definisanja sadržine, odnosa, dinamike i metoda.

Socijalni pedagozi ne rade samo na osnovu raznih teorija i brojnih metoda. Razvoj rada u socijalnoj pedagogiji može se posmatrati i kao razvoj metoda, pošto se profesionalne metode ne mogu izolovati samo kao tehnike. Ispravnije bi bilo da kažemo da profesionalne metode odgovaraju shvatanju odnosa između pojedinca i društva u određenom istorijskom periodu.

Činjenica da je posao socijalnog pedagoga jedan interpersonalni odnos i da pedagoški proces jeste društveni odnos između socijalnih pedagoga i dece, mladih ili odraslih, zahteva od socijalnog pedagoga da bude posvećen svom radu. Socijalni pedagozi moraju biti predani jer u suprotnom neće moći da uspostave odnos poverenje i iskrenosti sa drugom osobom.

³ Osnažen se odnosi na povećanje slobode izbora i akcije. Podrazumeva se povećani autoritet i vladanje koje pojedinac ima nad sopstvenim sredstvima i nad odlukama koje utiču na njegov život.

Socijalna pedagogija kao profesija predstavlja određenu kombinaciju teoretskog znanja, praktičnih veština i posvećenosti. Pored toga što imaju obavezu da nastave da rade na integraciji marginalizovanih grupa i pojedinaca – socijalni pedagozi imaju i obavezu da otkrivaju i suprotstavljaju se društvenim mehanizmima ekskluzije.

3. Potrebe socijalnih pedagoga za obrazovanjem, praksom i obukom

Socijalni pedagozi moraju posedovati odgovarajuće bazično obrazovanje 4. stepena stručnosti u skladu sa Direktivom o priznavanju profesionalnih kvalifikacija. Ovaj nivo odgovara završenim osnovnim studijama upisanim po završetku srednje škole, u trajanju od 3-4 godine redovnog studiranja. Ovo obrazovanje mora biti priznato i akreditovano od strane nacionalnih vlasti kao obrazovanje za socijalnopedagoški rad. Takođe, mora biti priznato i od strane nacionalnih profesionalnih udruženja kao kvalifikacija za socijalnopedagoški rad.

Ovo obrazovanje mora biti stečeno na univerzitetu ili fakultetu koji je priznat od strane nacionalnih vlasti kao ustanova koja obezbeđuje odgovarajuće obrazovanje za socijalne pedagoge. Mora garantovati da stečeno znanje odgovara profesionalnim kompetencijama propisanim za socijalne pedagoge 4. stepena stručnosti predviđenog Direktivom. Pored toga, obrazovanje mora uključiti rezultate najnovijih nacionalnih i internacionalnih istraživanja u ovoj oblasti.

Obrazovna institucija koja pruža obrazovanje u oblasti socijalne pedagogije treba da se bavi relevantnim razvojnim i istraživačkim projektima u ovoj oblasti i da bude aktivni partner u radu kako bi se uključila i praktična oblast u ovu aktivnost. Jedan deo studentske prakse treba da bude uključivanje u takve razvojne projekte.

Obuka i praksa za rad treba da čine integralni deo programa. Obrazovna institucija i polje praktičnog rada moraju zajedno doprinositi ovoj obuci/praksi.

Javno priznat sistem kontinuiranog i dodatnog obrazovanja za socijalne pedagoge mora biti povezan sa profesijom. Taj sistem treba da bude povezan sa odgovarajućim bazičnim obrazovanjem kako bi stečeno znanje i iskustvo bilo od koristi bazičnom obrazovanju.

Odgovorne vlasti i radna mesta socijalnih pedagoga odgovorni su da stalno obezbeđuju socijalnim pedagozima kontinuirano i dodatno obrazovanje u cilju poboljšanja socijalnopedagoške prakse.

Obuka i/ili praksa treba da budu sveobuhvatne kako bi student stekao realni utisak o organizaciji i obavezama ovog polja rada i maksimalno se zalagao u profesionalnoj praksi.

Ova obuka i/ili praksa treba da budu priznate, kako bi student mogao da nastavi ili završi svoje obrazovanje.

4. Profesionalne kompetencije socijalnih pedagoga

U daljem tekstu termin kompetencije je shvaćen kao potencijal socijalnog pedagoga da deluje u rešavanju određenog zadatka, situacije ili konteksta – tj. u socijalnopedagoškom radu – koji se sastoji od znanja i veština, intelektualnih, manuelnih i socijalnih sposobnosti i stavova i motivacije.

Govoreći uopšteno, postoje dve dimenzije kompetencijskog profila socijalnog pedagoga. Jedna dimenzija označava različite nivoe na kojima socijalni pedagog treba da bude sposoban da deluje, interveniše ili razmišlja u okviru različitih praktičnih konteksta.

Druga dimenzija se odnosi na centralne kompetencije koje proizilaze iz perspektiva i uslova za socijalnopedagoški rad.

4.1. Osnovne kompetencije

Kompleksnost profesionalne prakse uključuje različite nivoe akcije, za koje je takođe potrebno da socijalni pedagog poseduje i sledeće kompetencije:

4.1.1. Kompetencija intervencije

Verujemo da, pored ostalog, socijalni pedagog treba da ima sposobnost da odmah stupi u akciju u stvarnoj situaciji u skladu sa potrebama i željama deteta/adolescenta/odrasle osobe na pravi način i bez mnogo vremena potrebnog za razmišljanje. Postupak može biti motivisan intuicijom ili neverbalnim znanjem, ali i teoretskim i iskustvenim znanjem. Ili, jednostavnije rečeno: socijalni pedagog treba da bude u stanju da stupi u akciju usled unutrašnjeg poriva.

4.1.2. Kompetencija evaluacije

Druga kompetencija podrazumeva da socijalni pedagog treba da bude sposoban da planira, organizuje i razmišlja o budućim akcijama i intervencijama. On treba da modifikuje svoje planiranje i refleksiju uključivanjem teorije i znanja, ali i promišljanjem sopstvene i tuđe prakse. Socijalni pedagog treba da zna da proceni vezi između intencije, akcije i posledice.

4.1.3. Kompetencija refleksije

Socijalni pedagog treba da bude sposoban da sa kolegama i drugim stručnjacima razmišlja o profesionalnim problemskim oblastima kako bi osigurao zajedničko profesionalno razumevanje i razvoj profesije. Sve zaključke koji proisteknu iz refleksije, socijalni pedagog treba da saopšti stručnjacima i javnosti.

4.2. Centralne kompetencije

4.2.1. Personalne i relacione kompetencije

Osnovni uslovi za socijalnu pedagogiju predstavljaju okvir za kompetencije socijalnog pedagoga. Odnos sa osobom kojoj je potrebna podrška je od centralnog značaja za rad socijalnog pedagoga. Rad u socijalnoj pedagogiji jeste odnos između socijalnog pedagoga i osobe kojoj je podrška potrebna. Ova dva pola tog odnosa grade odnos i njegov su rezultat. Znači, *personalne i relacione kompetencije* su od presudnog značaja u celokupnom socijalnopedagoškom radu.

Poslednjih godina je personalni aspekt postao još značajniji u profesionalnom životu uopšte. Personalne kompetencije kao što su posvećenost, motivacija, stavovi i „srčanost“ su sada mnogo traženije od strane direktora i „korisnika“ nego ikada ranije. Međutim, za socijalnog pedagoga koji „radi sa ljudima“ pitanje lične posvećenosti radu ima još jedan aspekt: lični odnos sa detetom/adolescentom/odraslim, u kome je izražen i koji uključuje humanistički pogled, osnovu, moral i etiku.

Personalna strana profesionalizma odnosi se na sposobnost da se bude profesionalan u radu koji uključuje odnose sa drugim osobama. To je instrument koji stvara kontakt sa detetom/adolescentom/odraslom osobom, određuje osećajnost u odnosu na njega, interpretaciju, obradu i modifikaciju tog kontakta. To je kontakt koji ostavlja značajan trag, vrši uticaj i pokazuje

da je socijalni pedagog u vezi sa detetom/adolescentom/odraslom osobom i da je sposoban da interveniše u životu druge osobe.

Ovaj odnos nije simetričan. Socijalni pedagog treba da bude u stanju da uspostavi lični i profesionalni odnos sa svakim detetom/korisnikom, ali dete/korisnik nije u obavezi da istovremeno uspostavi odnos sa pedagogom. Ovo je takođe i odnos snage, koji može biti destruktivan ukoliko se ne koristi na konstruktivan način. Ne samo zbog toga, socijalni pedagog mora biti svestan svog humanističkog pogleda, sopstvenih normi i vrednosti.

Da bi se profesionalno angažovao sopstvenom ličnošću, socijalnom pedagogu je neophodno da se veoma mnogo uključi, da se profesionalno znatno fokusira na potrebe deteta/korisnika, da poseduje profesionalnu etiku i moral, i najzad, ali podjednako značajno, da poseduje sposobnost da odvoji privatne odnose od profesionalnih. Za to je potrebna velika sposobnost empatije, savesti, etičke refleksije, ekstravertnosti, prilagodljivosti, i osećaj odgovornosti, kao i mnogo profesionalnog razumevanja.

4.2.2. Socijalne i komunikativne kompetencije

Socijalnopedagoški rad nije solo izvođenje. On u velikoj meri zavisi i izvodi se u saradnji sa velikim brojem strana koje su uključene: dete, mlada osoba, odrasla osoba, kolege, korisnici, roditelji, rođaci, druge profesionalne grupe i predstavnici vlasti, itd. Otuda socijalni pedagog treba da poseduje socijalne i komunikativne kompetencije.

Socijalnopedagoški rad se – na svim nivoima – uglavnom odvija u timskoj saradnji sa kolegama ili u grupama. Preduslov za to jeste da pedagozi mogu da sarađuju i učestvuju u timskom radu sa kolegama. Međutim, deo socijalnih i komunikativnih kompetencija socijalnog pedagoga treba da omogući da on deluje u oblasti u kojoj ne postoji uvek harmonija i slaganje u pogledu ciljeva, sredstava i metoda. To se može pojaviti u saradnji između kolega, u odnosu na dete/korisnika, u odnosu na roditelje i rođake, u odnosu na predstavnike vlasti ili u odnosu na politički sistem.

Saradnja je fundamentalan deo rada socijalnog pedagoga. Konstruktivna saradnja u kojoj se konflikti rešavaju i koriste na konstruktivan način je ključna kako za dobrobit deteta/korisnika i profesionalnost, tako i za psihološku radnu sredinu pedagoga. Otuda socijalni pedagozi treba da poseduju kompetencije za rešavanje i korišćenje konflikata na konstruktivan način. Oni to mogu postići zahvaljujući svom poznavanju metoda rešavanja konflikta, modela saradnje, grupnog rada, radne psihologije, itd.

Što se tiče roditelja, a i samog deteta/korisnika, socijalni pedagog mora da ovlada posebnim komunikativnim kompetencijama, kako teoretski, tako i praktično i metodički, kako bi razmenjivao poruke i stavove koji su isključivo namenjeni primaocu i njegovim socijalnim kodovima, jeziku i poreklu, u slučaju kada je razgovor težak.

Veliki deo rada socijalnog pedagoga odvija se u interdisciplinarnoj saradnji, pa socijalni pedagog treba da poseduje sposobnost saradnje u interdisciplinarnim timovima. Treba da zna da koriste stručnu terminologiju u interdisciplinarnom kontekstu i da poznaje stručne termine drugih disciplina. Pored toga, socijalni pedagog treba da bude sposoban da saraduje sa predstavnicima vlasti, administracijom, i rođacima. Za to su potrebne znatne komunikativne kompetencije i prilagođavanje terminologije socijalne pedagogije u zavisnosti od partnera sa kojim se saraduje.

Najzad, ali ne i najmanje važno, socijalni pedagog treba da bude sposoban da usmerava roditelje i rođake. To znači, da treba da bude sposoban da preuzme ulogu savetnika i da sagleda značaj moći u njoj. Za to su potrebne snažne komunikativne kompetencije i odlično poznavanje tehnika savetovanja i usmeravanja.

Znači, socijalni pedagog treba:

- da bude sposoban da radi u timovima sa drugim kolegama i da poznaje tehnike grupnog rada;
- da bude sposoban da radi u interdisciplinarnim timovima na veoma raznovrsnim zadacima;
- da poznaje druge profesije, njihove stručne termine i etiku;
- da bude sposoban da saraduje sa roditeljima i rođacima;
- da bude sposoban da koristi metode interdisciplinarne saradnje;
- da bude sposoban da komunicira na mnogo nivoa, uključujući i vladanje brojnim instrumentima komunikacije;
- da poznaje i bude sposoban da koristi različite metode rešavanja sukoba;
- da bude sposoban da analizira probleme i „čudne“ situacije na osnovu iskustva i priznatog znanja o raznim problemima koji su psihološki ili sociološki uslovljeni;
- da bude sposoban da savetuje i usmerava, uključujući i znanje i sposobnost upotrebe raznih tehnika savetovanja.

4.2.3 Organizacione kompetencije

Međutim, odnosi nisu samo odnosi radi odnosa. Oni imaju svoju svrhu i cilj motivisan pedagoškim zadatkom da se obrazuje, unapredi i ovlada životom čemu teži socijalna pedagogija, njeno polje delovanja (planiranog i neplaniranog) i aktivnosti. To zahteva kako profesionalnu i organizacionu kompetenciju, tako i kompetenciju refleksije i akcije. Zahvaljujući njima socijalni pedagog može na željeni način ovde sada i ubuduće da planira i izvršava aktivnosti socijalne pedagogije i procese koji su zasnovani na socijalnopedagoškom odnosu, kako bi ostvario profesionalno motivisan cilj.

Organizacione kompetencije socijalnog pedagoga treba da se odnose na administraciju, upravljanje i razvoj radnog mesta socijalne pedagogije, i da omogući da organizacija i socijalnopedagoški rad funkcionišu – planski i sistematski. Socijalni pedagog treba da bude u stanju da planira i sprovede socijalnopedagoške aktivnosti i procese, kao i da ih dokumentuje i ocenjuje, zajedno sa socijalnopedagoškim vizijama, ciljevima i metodama.

Dakle, socijalni pedagog treba da bude sposoban – uopšteno – nezavisno i u saradnji sa drugima, da:

- definiše ciljeve, planira, strukturiše i sistematizuje sveukupnu pedagošku praksu institucije i socijalnopedagoški rad – uključujući pedagoško fizički i psihički okvir;
- definiše ciljeve, planira, inicira, strukturiše, sprovodi, koordinira i evaluira glavne i sporedne zadatke, socijalnopedagoške aktivnosti, procese, projekte i razvojne projekte – namenjene kako pojedincima, tako i grupama;
- preuzima odgovornost za sopstvene postupke i odluke i da ih motiviše na osnovu profesionalnosti i iskustva;
- prilagodi i sprovodi ličnu i kolektivnu savetodavnu pomoć i usmeravanje namenjeno roditeljima, rođacima, kolegama i drugim profesionalnim grupama.

Suština socijalnopedagoškog rada, a time i kompetencija socijalnog pedagoga, jeste dete/adolescent/odrasla osoba i njene potrebe. Međutim, socijalnopedagoški rad takođe uključuje – sada mnogo više nego ranije – administrativne zadatke i prisustvovanje sastancima.

Socijalni pedagog, stoga, mora da poznaje uobičajenu administrativnu proceduru svog radnog mesta, npr. IT, vođenje dokumentacije, evaluaciju, vođenje sastanaka sa kolegama, roditeljima, rođacima i drugim profesionalnim grupama.

4.2.4 Sistemske kompetencije

Zajednica, javnost, politički sistem, roditelji, rođaci i druge profesionalne grupe, i, naravno, sopstveni moral, etika i profesionalizam socijalnog pedagoga, predstavljaju velikim delom osnovne uslove za rad socijalnog pedagoga. Samo u tim uslovima on može da radi, deluje, razmatra i izvršava svoj socijalni zadatak. Sistemske kompetencije obuhvataju kompleks kompetencija koje, pored ostalog, omogućavaju socijalnom pedagogu da deluje u ovim uslovima. Socijalnopedagoški rad je socijalni zadatak. Društvene potrebe, promene i izmene političkog sistema čine zajedno sa javnim i privatnim sistemom, čiji je deo radno mesto socijalnog pedagoga, okvir za rad socijalnog pedagoga i za njegov sadržaj i status. Sa jedne strane, socijalni pedagog treba da podržava i usmerava korisnika/dete u odnosu na „sistem“. Sa druge strane, socijalni pedagog treba da prenosi ovim grupama očekivanja zajednice i njene zahteve. Socijalni pedagog mora i da unapređuje i razvija okvire i uslove za ove grupe.

Kao što je pomenuto, radno mesto socijalnog pedagoga ne živi sopstveni izolovani život. Ono predstavlja socijalnu institucionalizaciju, a time i deo veće organizacije, koja utvrđuje opšti okvir socijalnopedagoških aktivnosti.

Socijalni pedagog treba da poseduje znanja o kontekstu koji određuje njegovo radno mesto i da ih koristi i postupa u skladu njima, pa stoga mora:

- da detaljno poznaje zakonodavstvo, pravila i propise koji određuju opšti okvir njegovog radnog mesta, i da u skladu sa tim planira i deluje;
- da poznaje javnu i privatnu administraciju, i da u skladu sa svojom profesijom deluje, primenjujući poznate nizove donošenja odluka i propisa;
- da razume organizacije i administrativne sisteme, njihovo upravljanje, i da bude sposoban da zadovolji sadašnje i buduće zahteve javnih i privatnih preduzeća u pogledu vođenja dokumentacije, ocenjivanja i osiguranja kvaliteta;
- da poznaje relevantne sisteme evaluacije i vođenja dokumentacije socijalnopedagoškog rada;
- da ima detaljan uvid u da bude sposoban da učestvuje kao autoritativan stručnjak u vođenju dijaloga i pregovaranju u donošenju odluka od strane lokalnih predstavnika vlasti, što predstavlja lokalni okvir za socijalnopedagoški rad. To se može odnositi, na primer, na politiku zaštite dece/omladine, politiku zaštite zaposlenih, kao i na tržište rada i politiku zaštite porodice;

- da bude sposoban da deluje s obzirom na činjenicu da socijalna pedagogija – kao uglavnom javna aktivnost – privlači veliko interesovanje i pažnju javnosti. Otuda socijalni pedagog mora da bude sposoban da učestvuje u postojećoj društvenoj debati o socijalnopedagoškom radu i njegovom uticaju na zajednicu.

4.2.5 Kompetencije razvoja i učenja

Sve veća očekivanja i zahtevi koje postavljaju vlasti u pogledu vođenja dokumentacije, ocenjivanja, osiguranja kvaliteta i interdisciplinarnе saradnje mogu sa jedne strane doprineti kvalifikaciji pedagoškog rada. S druge strane, oni zahtevaju vreme i sredstva koji se u mnogo slučajeva dobijaju direktno iz interpersonalnog odnosa sa korisnikom. To nije uvek u skladu sa zahtevima roditelja i rođaka koji traže da socijalni pedagog provede što više vremena i posveti korisniku što je moguće više pedagoške pažnje. Kompetencije koje iz toga proističu mogu se delom sumirati kao *sistemske kompetencije*, a delom kao *kompetencije razvoja i učenja*.

Predmetna oblast, zadaci, izazovi i problemi socijalnopedagoškog rada menjaju kako svoj karakter, tako i obim, u zavisnosti od razvoja u društvu i promena političkih prioriteta. Tome treba dodati i sve veće zahteve u pogledu ocenjivanja, vođenja dokumentacije i efikasnosti. Uporedo teku i istraživanja i razvijaju se nova saznanja o socijalnopedagoškom radu, njegovom karakteru, efektima i sporednim efektima primenjene prakse i metoda koje bi trebalo uključiti u razvoj prakse.

Sve ovo zahteva razvoj rešenja i radnih metoda, kao i kontinuirani razvoj kompetencija, kako bi socijalni pedagog stekao neophodne kompetencije za tekuće poslove.

Socijalni pedagog mora biti spreman za promenu i mora posedovati instrument razvoja, i to:

- da bude sposoban da unapređuje svoje profesionalne kompetencije i teoretsko znanje putem kontinuiranog i dodatnog obrazovanja, unapređivanja kompetencija, razvojnih projekata, supervizije od strane kolega, itd;
- da bude u stanju da kontinuirano traži i stiče nova znanja i veštine i da ume da ih transformiše u praksu;
- da poznaje sistematsko, strateško i odgovarajuće unapređivanje kompetencija, da ga planira i sprovodi;
- da bude sposoban da učestvuje u neformalnim i formalnim procesima učenja;

- da sistematski prikuplja, dokumentuje, generalizuje i koristi, sam i zajedno sa drugima, iskustvo u primeni i razvoju socijalnopedagoškog rada (razvoj zasnovan na iskustvu);
- da bude sposoban da kritički razmišlja i ocenjuje svoj rad, sam ili zajedno sa drugima;
- da bude sposoban da uključi analize, razvoj i rezultate istraživanja u primenu i razvoj socijalnopedagoškog rada i znanja (razvoj zasnovan na znanju);
- da bude sposoban da doprinese analizama i učestvuje u razvojnim aktivnostima sopstvenog rada.

4.2.6 Kompetencije nastale profesionalnom praksom

Različiti stavovi drugih profesionalnih grupa o tome kako treba obavljati posao socijalnog pedagoga kako bi se njim pružila podrška detetu/adolescentu/odrasloj osobi na najbolji mogući način. Međutim, tu pored pomenutog treba ubrojati takođe veoma značajne kompetencije – razumevanje samog sebe, moral i norme profesije – kojima se stvara okvir za rad pedagoga, i uspostavlja odnos sa detetom/adolescentom/odraslom osobom i drugim saradnicima. Otuda proizašle kompetencije mogu se zajednički nazvati **kompetencije nastale profesionalnom praksom**.

Lične i saradničke kompetencije, socijalne i komunikativne kompetencije, sistemske kompetencije, organizacione kompetencije i kompetencije razvoja i učenja treba dopuniti stvarnim kompetencijama koje nastaju profesionalnom praksom da bi se uspostavila celokupna osnova i svakodnevni socijalnopedagoški rad funkcionisao i bio sproveden na profesionalno i etički siguran način.

Ove kompetencije uključuju:

4.2.6.1 Teoretsko znanje i metodološke kompetencije

Socijalna pedagogija se u današnje vreme intenzivno razvija i gradi svoj nezavisni sistem pojmova, mada nije u potpunosti uobličena kao jedinstvena teorija. Ona dobija normativne i deskriptivne elemente iz naše profesionalne prakse kombinovane sa elementima iz pedagogije, psihologije, sociologije, antropologije, filozofije, itd. Socijalnopedagoška praksa, stoga, podrazumeva socijalnopedagošku stručnost i profesionalnost, teoretsko i praktično znanje, metode i instrumente.

Znači, socijalni pedagozi treba:

- da budu upoznati sa osnovnim, opšte priznatim i preovlađujućim obrazovnim i socijalnopedagoškim teorijama;
- da budu sposobni da traže i stiču preovlađujuće odgovarajuće i relevantne teoretske, psihološke, sociološke, antropološke itd. teorije i metode, i da ih primenjuju u svom radu;
- da budu sposobni da razmišljaju o sopstvenom delovanju i aktivnostima na osnovu priznatih teorija i metoda;
- da budu sposobni da doprinesu rastućem znanju na osnovu poznatih opisa, refleksija i iskustava iz socijalnopedagoškog rada.

4.2.6.2 Kompetencije profesionalnog vladanja

Pored teoretskog i praktičnog znanja o metodama, za socijalnopedagoški profesionalizam ključni elementi su razumevanje samog sebe, poznavanje normi, etike i morala profesije. To podrazumeva skup profesionalnih kompetencija neophodnih za profesionalno ponašanje u oblasti socijalne pedagogije, i to:

- ovladavanje terminologijom i pojmovima profesije i učestvovanje u njihovom stvaranju;
- sposobnost internalizacije i uticanja na etiku i moral profesije;
- sposobnost učestvovanja u debatama i pripremi dokumenata, sporazuma, itd. koji se zasnivaju na profesiji socijalnog pedagoga;
- poznavanje terminologije, pojmova i etičke osnove srodnih profesija.

4.2.6.3 Kulturne kompetencije

Profesionalnost socijalnog pedagoga uključuje i kulturne kompetencije. One predstavljaju poznavanje, razumevanje i inkluziju različitih kultura i kulturnih vrednosti. Socijalni pedagog treba da ume da koristi svoju kulturnu kompetenciju zajedno sa decom/adolescentima/odraslima, kako bi razumeo vrednosti pojedinaca i s obzirom na razloge da može da doprinese razvoju svojih kulturnih kompetencija i da svoje socijalne i kulturne vrednosti saopšti drugima.

Kulturna kompetencija socijalnog pedagoga, stoga, ima nekoliko dimenzija:

- plodni odnos sa detetom/korisnikom zavisi od činjenice da li socijalni pedagog zna i priznaje činjenicu da kulturne vrednosti pomažu da se formira i uspostavi okvir pristupa deteta/adolescenta/odrasle osobe drugim ljudima i kako se određuju prema zajednici i ponašaju u njoj;

- znanje ili kompetencija da se stiče znanje o različitim kulturama i njihovim vrednostima i da se oni razumeju;
- sposobnost i svest o samoodređivanju u odnosu na kulturu u kojoj se nalazi institucija i odvija socijalnopedagoški rad. On se šalje detetu/adolescentu/odrasloj osobi kao deo socijalnopedagoškog razvoja i zadatka sticanja životnih kompetencija.

4.2.6.4 Kreativne kompetencije

Socijalni pedagog mora da ovlada formama i veštinama kreativnog izražavanja, pokretom i muzikom koji mogu biti razvojno podstrijani i mogu se koristiti kao sastavni deo socijalnopedagoškog rada na emocionalnom, lingvističkom i intelektualnom razvoju deteta/adolescenta/odrasle osobe.

Pored toga, socijalni pedagog treba da saraduje sa detetom/adolescentom/odraslom osobom na razvoju njihovih sopstvenih formi izražavanja i širenju kreativnih horizonata u socijalnom i kulturnom kontekstu.

5. Potreba za etičkom osnovom

Profesionalni rad socijalnih pedagoga se zasniva na humanističkim i demokratskim vrednostima. Socijalni pedagozi obezbeđuju jednakost i poštovanje svih osoba i posebnu pažnju posvećuju individualnim potrebama. Oni poštuju i štite pravo svojih klijenata na privatnost i autonomiju. Socijalni pedagozi koriste svoju profesionalnu stručnost kako bi poboljšali uslove i kvalitet života svojih klijenata. Poštovanje, briga, empatija sa klijentima i njihovim porodicama, solidarnost sa vulnerabilnim grupama, borba protiv siromaštva i težnja ka socijalnoj pravdi, čine osnovu profesije socijalnih pedagoga.

5.1 Ciljevi etičkih smernica

- 5.1.1 Osnažiti etičku svest za akcije u oblasti socijalne pedagogije.
- 5.1.2 Osnažiti najbolju praksu i profesionalni rad u skladu sa opšte prihvaćenim principima i kriterijumima utvrđenim na Drugom simpozijumu Evropskog udruženja socijalnih pedagoga.
- 5.1.3 Podsticati interesovanje društva i skrenuti pažnju na etičke osnove socijalne pedagogije.
- 5.1.4 Razviti profesionalni identitet socijalnih pedagoga, nezavistan od njihove zemlje porekla.

- 5.1.5 Podsticati i usmeravati etičku refleksiju i diskusiju kod socijalnih pedagoga.

5.2 Principi etičkih smernica

- 5.2.1 Socijalni pedagozi poštuju deklaracije i dokumente Ujedinjenih nacija i drugih međunarodno priznatih organizacija za zaštitu ljudskih prava, koje pozivaju na poštovanje i zaštitu slobode, jednakosti, dostojanstva i autonomije svih ljudskih bića. Socijalni pedagozi obavljaju svoje obaveze savesno i nezavisno od nacionalnosti, etičkog porekla, religiozne pripadnosti, boje kože, pola ili individualnih sposobnosti.
- 5.2.2 Socijalni pedagozi u potpunosti saraduju sa klijentima/korisnicima kako bi pomogli i osnažili potencijal svakog pojedinca da se snađu i upravljaju svojim životom. Osnaživanje, rukovođeno dostojanstvom i poštovanjem, je veoma važan element profesionalne prakse socijalnih pedagoga.
- 5.2.3 Socijalni pedagozi čuvaju poverljivost ličnih informacija o svojim klijentima. Profesionalna poverljivost podataka štiti prava klijenata/korisnika da odlučuju o davanju ličnih podataka. Poverljivost podataka je stožer odnosa koji se zasniva na poverenju između socijalnih pedagoga i njihovih klijenata. Sve lične informacije se beleže i čuvaju tako da je pristup njima ograničen. Ukoliko lične podatke treba koristiti iz pedagoških ili razloga pružanja informacija, mora se dobiti dozvola od klijenta i/ili porodice i anonimnost mora biti garantovana ukoliko se to traži. Izuzeci u profesionalnom čuvanju poverljivosti moraju biti opravdani u pogledu većeg prioriteta i odobreni od strane zvaničnih službi.
- 5.2.4 Socijalni pedagozi održavaju visoke profesionalne standarde. To uključuje profesionalno znanje, etičko razmišljanje, i kvalitet svakodnevnog rada. Socijalni pedagozi su u potpunosti odgovorni za sopstvene postupke nezavisno od navodnih zahteva nadređenih. Socijalni pedagozi poštuju ličnu autonomiju svojih klijenata/korisnika i suprotstavljaju se svakoj upotrebi prisile koja nije zasnovana na zakonu i propisima, ili nije etički opravdana.
- 5.2.5 Socijalni pedagozi prihvataju profesionalnu odgovornost u skladu sa svojim obrazovanjem. Oni ulažu napor da obezbede uslugu koja zadovoljava najstrožije profesionalne zahteve. Socijalni pedagozi su odgovorni za održavanje svog profesionalnog znanja.

- 5.2.6 Socijalni pedagozi se prema saradnicima odnose sa poštovanjem i ulažu napor da očuvaju čast i interese profesije i šire zajednice. Sveobuhvatan i dobro koordiniran sistem usluga počiva na pozitivnom odnosu između osoblja i korisnika usluga. Socijalni pedagozi pokazuju poštovanje i poverenje prema drugim stručnjacima, saradnicima i službenicima administracije sa kojima saraduju. Oni od drugih stručnjaka traže pomoć ako im je potrebna i koriste sopstvenu stručnost u pružanju saveta.
- 5.2.7 Socijalni pedagozi snose odgovornost za skretanje pažnje na uslove koji stvaraju socijalne probleme i mogu dovesti do socijalne ekskluzije ili neprihvatljivih uslova za život.
- 5.2.8 Povremeno može biti neophodno da Udruženje socijalnih pedagoga direktno lobira političare ili medije kako bi predložilo najbolju praksu za pozitivnu društvenu promenu. U svim javnim nastupima mora biti jasno da li neko istupa nezavisno ili u ime svoje profesije/zaposlenja. Socijalni pedagozi se pridržavaju etičkih kodova profesije i principa lične odgovornosti.
- 5.2.9 Ovi principi i vrednosti ne smeju se shvatiti kao kompletan opis prihvatljive profesionalne prakse socijalnih pedagoga.